

переведены на белорусский язык и, таким образом, сформирован проект будущего специализированного толкового русско-белорусского словаря по коллоидной химии.

Заклучение. Как представляется, создаваемый словарь будет способствовать полноценному (паритетному) функционированию двух государственных языков в области химических наук; станет вкладом в обеспечение права гражданина получать необходимую информацию по коллоидной химии на любом языке, в том числе белорусском. Активное использование словаря в учебном процессе, по нашему мнению, в существенной мере будет способствовать формированию у студентов, изучающих химию, навыков в овладении научным стилем речи.

1. Савицкая, Т.А. Пособие для самостоятельной работы над лекционным курсом Коллоидная химия: вопросы, ответы и упражнения. Пособие для студентов химического факультета / Т.А. Савицкая, Д.А. Котиков. – Минск и: БГУ, 2009. – 140 с.
2. Миньяр-Белоручев, Р.К. Теория и методы перевода / Р.К. Миньяр-Белоручев. – М.: Московский Лицей, 1996. – 208 с.
3. Суперанская, А.В. Общая терминология: Вопросы теории / А.В. Суперанская, Н.В. Подольская, Н.В. Васильева. – М.: Наука, 1989. – 246 с.
4. Жолнин, А.В. Общая химия / А.В. Жолнин; под ред. В.А. Попкова, А.В. Жолнина. – М.: ГЭОТАРМедиа, 2012. – 400 с.
5. Аналитическая и физколлоидная химия [Электронный ресурс]: Режим доступа: <https://dl.sumdu.edu.ua/textbooks/109129/329179/index.html> – Дата доступа: 22.02.2020.
6. ГОСТ 16887–71. Разделение жидких неоднородных систем методами фильтрования и центрифугирования. Термины и определения: Введен в действие на территории Республики Беларусь с 17 декабря 1992 г. Постановлением Комитета по стандартизации, метрологии и сертификации при Совете Министров Республики Беларусь от 17 декабря 1992 г. № 3. – Текст: электронный. – Режим доступа: <http://vsegost.com/Catalog/17/17747.shtml> – Дата доступа: 24.02.2020.

ФОРМЫ ЛЮБОЎНАЙ ЛІРЫКІ МАКСІМА БАГДАНОВІЧА

Мосін А.Я.,

магістрант ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Бароўка В.Ю., доктар філал. навук, прафесар

Максім Багдановіч – класік беларускай літаратуры, які зрабіў вялікі ўнёсак у развіццё любоўнай лірыкі. Паэт абапіраўся на традыцыі сусветнай культуры і істотна ўзбагаціў айчынную культуру новымі тэмамі, вобразамі, формамі. Да гэтага часу даследчыкі абмянаюць асэнсаванне формаў любоўнай лірыкі М. Багдановіча. Між тым якраз вывучэнне формаў любоўнай лірыкі важнае для разумення творчай індывідуальнасці выдатнага паэта пачатку ХХ стагоддзя. Актуальнасць асэнсавання формаў любоўнай лірыкі М. Багдановіча абумоўлена неабходнасцю паглыблення ведаў пра асаблівасці стылю пісьменніка.

Мэта работы заключаецца ў выяўленні асаблівасцей засваення формаў раманса, трыялета, санета, мадрыгала, верлібра ў творчасці М. Багдановіча.

Матэрыял і метады. Матэрыялам для даследавання паслужылі вершы выдатнага нацыянальнага паэта пра каханне, а асноўным метадам стаў структурна-тыпалагічны.

Вынікі і іх абмеркаванне. Максім Багдановіч лічыў, што ў аднолькавай ступені паэту патрэбны і старыя, і новыя вершаваныя формы. У распрацоўцы любоўнай лірыкі ён выкарыстаў многія традыцыйныя для яе формы: трыялет, мадрыгал, раманс.

Лічыцца, што трыялет як мастацкая форма з’явіўся ў канцы ХІІІ стагоддзя ў сярэднявечнай Францыі. Існуе версія, што трыялет узнік у французскай паэзіі ХV стагоддзя як скарачаная форма рандэля. Абедзве версіі маюць шмат прыхільнікаў і абедзве бытуюць у навуцы пра літаратуру. Заслугоўвае ўвагі іншае: у першых еўрапейскіх трыялетах каханне было адной з тэм, але не адзінай. У эпоху барока і ракако трыялет стаў формай салоннай паэзіі з дамінаваннем тэмы кахання. Трыялет – форма верша з пэўнай кампазіцыяй: восем радкоў трыялета аб’яднаны дзвюма скразнымі рыфмамі, першы радок трыялета паўтараецца тройчы. На практыцы гэта выглядае як люстраное паўтарэнне першага, чацвёртага і сёмага радкоў. Трыялет угрунтаваны на чаргаванні мужчынскіх і жаночых рыфмаў у вершаваных радках. Трэба дадаць, што ў трыялеце таксама люстрана паўтараюцца другі і восьмы радкі. Максім Багдановіч – аўтар некалькіх трыялетаў, але толькі адзін з іх належыць да любоўнай лірыкі:

Мне доўгае расстанне з Вамі
Чарней ад Вашых чорных кос.
Чаму ж нядобры лёс прынёс
Мне доўгае расстанне з Вамі?
Я пачарнеў ад горкіх слёз
І трыялет пачаў славамі:
Мне доўгае расстанне з Вамі
Чарней ад Вашых чорных кос [1, с. 136].

Дадзены трыялет Багдановіча – наследаванне класічнай форме толькі з адным адступленнем: ён напісаны сілаба-танічным вершам, а не сілабічным, як класічныя французскія трыялеты, але гэта абумоўлена асаблівасцямі беларускай мовы, дзе націск не мае замацаванага месца ў слове раз і назаўсёды.

Папулярнай формай еўрапейскай любоўнай лірыкі доўгі час быў мадрыгал. Гэта форма зарадзілася ў італьянскай паэзіі XVI стагоддзя і пачала свой шлях па літаратурах іншых краін. Мадрыгал – невялікі па аб’ёме верш любоўна-кампліментарнага зместу з нечаканым, нават парадаксальным фіналам. Форма мадрыгала была вельмі папулярнай у салоннай паэзіі Еўропы XVII–XVIII стагоддзяў, а ў XIX стагоддзі мадрыгал быў вышеснены на перыферыю літаратурных жанраў, перайшоў у разрад формаў альбомнай лірыкі. Гэтую форму любоўнай лірыкі на пачатку XX стагоддзя вышталцона прадставіў М. Багдановіч у вершы, адрасаваным Ганне Какуевай, у якую быў безнадзейна закаханы:

Ах, как умеете Вы, Анна,
Не замечать, что я влюблён,
Но я Вам шлю не скорбный стон,
А возглас радостный: «Осанна!» [1, с. 112].

Звяртае на сябе ўвагу тое, што М. Багдановіч надаў мадрыгалу рысы падвоянага акраверша, дзе імя адрасата-каханай складаюць першыя і апошнія літары вершаваных радкоў.

Класічнай формай любоўнай лірыкі здаўна лічыцца раманс. Максім Багдановіч з’яўляецца аўтарам самага знакамітага раманса ў беларускай літаратуры пачатку XX стагоддзя “Зорка Венера”. Аўтар рамана-эсэ пра Багдановіча Л. Зубараў дастаткова аргументавана сцвярджае, што “Раманс” прысвечаны Ганне Какуевай. На тэму твора і яе развіццё ўказвае эпіграф з Сюлі Прудона:

Калі заблішчыць гэта зорка,
Самая цудоўная, самая далёкая,
Скажыце ёй, што ёй належыць маё каханне,
О, апошнія з чалавечага роду [1, с. 100].

“Зорка Венера” напоўнена апяваннем каханья, якое не ведае перашкод, напоўнена светлым сумам па сваёй танальнасці. Менш вядомы элегічны па танальнасці раманс Багдановіча “Не знайсці мне спакою...”:

Не знайсці мне спакою ні цёмнаю ноччу, ні днём,
Бо любоў мяне мучыць і паліць пякельным агнём.
Але ведама: каб, апаліўшыся, боль заглушыць, –
Трэба толькі да раны халоднай зямлі прылажыць.
Пэўна, прыйдзеца мне пахавацца ў сырую зямлю,
Каб уцішыць мучэнні і тую забыць, што люблю [1, с. 55].

Для выяўлення любоўнага пачуцця М. Багдановіч звяртаўся таксама да формы санета, што нарадзілася ў сярэднявечнай Італіі XIII стагоддзя і развівалася ў італьянскай літаратуры як форма любоўнай паэзіі. Санет Багдановіча “Прынадна вочы ззяюць да мяне...” – твор, у якім сумяшчаюцца прыкметы любоўнай і філасофскай лірыкі, напісаны ў форме французскага санета ў катрэнах. Катрэны гэтага санета – раскрыццё тэмы каханья:

Прынадна вочы ззяюць да мяне;
Чароўна ўсміхаючыся, губы
Адкрылі буйныя бялеючыя зубы...
Ласкавы шэпт... Гарачай хваляй мкне
Кроў к сэрцу маяму. Мана ўсё або не?
Ці верыць мілым абяцанкам любы?
Мо гэта жар, пылаючы для згубы,
Хавае сцюжу пад сабой на дне [1, с. 145].

У тэрцэтах узнікае і развіваецца думка пра суадносіны бачнага і існага, глыбока філасофская ў аснове.

На пачатку XX стагоддзя набываў папулярнасць верлібр – верш, у якім няма рыфмы, а рытм ствараецца за кошт паўтарэння падобных сэнсавых і сінтаксічных структур. Арыгінальны выяўленнем тэмы верлібр паэта пра каханне, дзе акцэнтуюцца нязменнасць сапраўднага пачуцця:

Вы так часта пазіралі ў люстру
І ніколі – да мяне ў вочы,
Дзе вы таксама адбіваецеся
У чорных бліскучых зрэнках –
Гэтых дробненькіх круглых лустэрач.
Але згіне з люстры Ваш вобраз
І следу не кіне;
А ў маёй душы
Яму ўжо не згінуць [1, с. 174].

Заклучэнне. Максім Багдановіч – паэт-наватар, які ў сваёй любоўнай лірыцы імкнуўся быць арыгінальным не толькі за кошт мастацкага зместу, але і за кошт мастацкай формы, які важнай функцыяй літаратуры лічыў кумулятыўную, таму ён прыстасоўваў да пісьменніцкай практыкі пачатку ХХ стагоддзя традыцыйныя формы любоўнай лірыкі (трыялет, мадрыгал, раманс, санет) і ўводзіў новыя (верлібр).

1. Багдановіч, М. Выбранае / М. Багдановіч. – Мінск : Маст. літ., 1977. – 192 с.

КАТЕГОРИЯ ПАДЕЖА ИМЕНИ СУЩЕСТВИТЕЛЬНОГО В АНГЛИЙСКОМ И ТУРКМЕНСКОМ ЯЗЫКАХ

Мухомметгурбанова М.А.,

студентка 3 курса ВГУ имени П.М. Машерова, г. Витебск, Республика Беларусь

Научный руководитель – Береснева А.Н., ст. преп.

Каждый язык уникален по-своему, у каждого языка имеются свои отличительные черты. Падеж является одним из главных составляющих компонентов любого языка. Падеж – это грамматическая словоизменяемая категория существительного, которая выражает разные типы синтаксических отношений имени существительного к другому слову, к другим элементам синтаксической конструкции или к предложению в целом. Категория падежа, исторически игравшая значительную роль в морфологическом строении любого языка, в туркменском и английском языках обращает на себя внимание своими самобытными свойствами. Следует отметить, что в туркменском и английском языках проявляются определенные отличительные черты.

Актуальность. Так как категория падежа не раз привлекала к себе внимание филологов и становилась предметом изучения многих научных работ, то следует отметить, что исследование в области сопоставления языков поможет глубже проникнуть в суть грамматических явлений изучаемого иностранного языка (английского) и систематизировать знания грамматики родного языка (туркменского).

Цель данной работы заключается в выявлении особенностей функционирования и значения падежей.

Материал и методы. Материалом для исследования послужили примеры, взятые из английской и туркменской литературы. Основными методами исследования в данной работе являются описательный и сопоставительный метод лингвистического исследования.

Результаты и их обсуждения. Исходя из того факта, что английский язык относится к германской ветви индоевропейской языковой семьи, а туркменский язык к огузской группе тюркских языков, то на этом фоне ясно выступает различие их падежных систем. Это своеобразие проявляется и в количестве падежей, и в круге значений употребления каждого падежа.

В древнеанглийском языке было пять падежей, а именно: именительный (Nominative), родительный (Genitive), дательный (Dative), винительный (Accusative), и творительный (Instrumental).

В современном английском языке категория представлена двумя падежами – общим (Common case) и притяжательным (Possessive or Genitive case).

Существительное в общем падеже не имеет никаких окончаний и, как правило, является в предложении подлежащим, либо дополнением: The students showed the teacher a new book. The teacher showed the students a new book.

В свою очередь существительное в притяжательном падеже служит определением к другому существительному, обозначая принадлежность предмета и отвечает на вопрос чей? (whose?).

Притяжательный падеж существительных в единственном числе образуется, как правило, путем прибавления к существительному 's к форме существительного в общем падеже: a student's notes, a horse's leg, my mother-in-law's flat.

Притяжательный падеж существительных во множественном числе образуется прибавлением s' после существительных: the boys' ball, the girls' dresses, employees' salary. Так же в английском языке притяжательный падеж образуется с помощью предлога of. Но в этом случае перед существительными используются артикли: baker's shop = the shop of a baker, my friend's notebook = the notebook of my friend, the teacher's question = the question of the teacher.

В туркменском языке имеется 6 падежей:

Ваş düşüm (kim? name? nire?) – именительный падеж (кто? что?);

Eýelik düşüm (kimiň? nämäniň? niräniň?) – родительный падеж (кого? чье?);

Ýöneliş düşüm (kime? nämä? nirä?) – дательный падеж (кому? чему?);

Ýeňiş düşüm (kimi? nämäni? niräni?) – винительный падеж (кого? чего?);

Wagt–orun düşüm (kimde? nämede? nirede?) – местный падеж (у кого? у чего?);

Çykyş düşüm (kimde? nämede? nirede?) – исходный падеж (от кого? от чего?).

Для более наглядного примера просклоняем существительное “Ашхабад”:

Падежи в туркменском языке определяются изменениями, которые происходят в слове, когда оно находится в различном грамматическом контексте. Несмотря на такое количество падежей, главной особенностью их является то, что окончания в них просто заменяют предлоги, которые часто употребляются